

Visiedocument Due Diligence en Certificering

december 2018

De belangrijkste internationale MVO-normen, de OESO-richtlijnen en de UNGP's, vragen van bedrijven om due diligence toe te passen, om zo proactief risico's in hun keten in kaart te brengen, te voorkomen en te verminderen en hierover verantwoording af te leggen. In het debat over MVO en in de duurzaamheidsaanpak van veel bedrijven heeft duurzaamheidscertificering (-keurmerken of -standaarden, vanaf nu certificering genoemd) een steeds belangrijker plek ingenomen. Hoe verhoudt het gebruik van certificeringssystemen zich tot due diligence dat door de internationale normen voorgeschreven wordt? Due diligence is een continu proces, waarbinnen certificering een rol kan spelen, maar certificering kan due diligence nooit vervangen. In dit document wordt dit standpunt van het MVO Platform verder uitgelegd. Dit document zet uiteen hoe de concepten certificering en due diligence zich tot elkaar verhouden. Hierbij is niet gekeken naar de implementatie en impact van zowel certificeringssystemen als due diligence.

Wat is due diligence?

Due diligence is in de OESO-richtlijnen en de UNGP's het leidende principe voor de ketenverantwoordelijkheid die onderdeel is van MVO. Due diligence is de inspanning die van bedrijven wordt gevraagd om negatieve impact in hun ketens tegen te gaan. De belangrijkste kenmerken zijn:

- Due diligence is een **doorlopend** proces om te komen tot duurzame productieketens, waarbij bedrijven continu en proactief hun huidige en potentiële maatschappelijke risico's identificeren, voorkomen en/of verminderen en hierover verantwoording afleggen.
- Due diligence gaat over de verantwoordelijkheid van een bedrijf door de **gehele keten**: zowel bij de eigen bedrijfsvoering, als bij de inkoop van grondstoffen of producten en de uitbesteding van bedrijfsactiviteiten.
- Niet de risico's voor en de rechten van het bedrijf staan centraal, maar de **risico's van bedrijfsactiviteiten voor de samenleving** als geheel en voor de **direct betrokkenen** in het bijzonder.

Lees [hier](#) meer over wat due diligence is.

Wat is duurzaamheidscertificering?

Certificeringssystemen zijn onderling heel verschillend, wat veralgemenisering moeilijk maakt. Een product of bedrijf is gecertificeerd wanneer het voldoet aan een set criteria (de standaard) die geldt in het betreffende certificeringssysteem. Dit wordt gecontroleerd door middel van een periodieke audit. Auditrapporten geven aan in welke mate een bedrijf voldoet aan de betreffende standaard en welke acties binnen een bepaalde termijn ondernomen moeten worden om misstanden of andere gesignaleerde afwijkingen van de standaard aan te pakken. Veel certificeringssystemen zijn herkenbaar door middel van een logo of label op producten.

Duurzaamheidscertificering kan, afhankelijk van de set criteria en de kwaliteit van het systeem, een belangrijk instrument voor bedrijven zijn om duurzaamheidsrisico's in hun (vaak complexe) ketens in kaart te brengen, duurzame ontwikkeling te bevorderen, risico's op mensenrechtenschendingen te verminderen en voorkomen, en stakeholderbetrokkenheid te creëren. Sommige certificeringssystemen (zoals Fairtrade, zie box) bieden, naast de certificering zelf, ook aanvullende programma's aan.

Privaat vs. publiek

Een belangrijk kenmerk van certificeringssystemen is dat het gaat om private, vrijwillige initiatieven, die zijn ontwikkeld door bedrijven, de sector, of multi-stakeholderinitiatieven. Bedrijven kunnen doorgaans zelf kiezen of zij een bepaalde standaard of certificering willen gebruiken. Wel wordt door Westerse bedrijven soms van hun toeleveranciers gevraagd of geëist dat zij een bepaald certificaat behalen. Dit staat in contrast met overheidsbeleid, zoals wetgeving, waarbij de overheid de eisen vaststelt, bepaalt voor welke bedrijven dit geldt, en waarbij een onafhankelijk toezichthouder hoort.

Due diligence is onderdeel van de (vooral nog in de meeste landen vrijwillige) MVO-normen die overheden aan bedrijven opleggen.

Grote verschillen tussen certificeringssystemen

Er zijn grote onderlinge kwaliteitsverschillen tussen certificeringssystemen en dat maakt het lastig om hierover in zijn algemeenheid iets te zeggen. Die kwaliteitsverschillen worden onder meer bepaald door:

- wie de eigenaar van de standaard is (het bedrijf zelf of een multi-stakeholderinitiatief)
- de reikwijdte van de standaard (welke schakels in de keten)
- de exacte criteria van de betreffende standaard (welke rechten worden gedekt)
- de frequentie, kwaliteit en onafhankelijkheid van de audit
- hoe transparant de standaard is.

Deze verschillen bepalen mede in hoeverre een bepaald systeem een nuttig en betrouwbaar instrument kan zijn in het due diligence-proces van bedrijven. Hieronder worden de belangrijkste elementen beschreven van due diligence en wordt steeds ingegaan op hoe deze zich verhouden tot certificering. Deze lijst is niet uitputtend.

Risico's

Due diligence gaat over alle risico's op negatieve impact van een bedrijf in een keten. Voor het doen van due diligence is een eigen risicoanalyse van belang op basis waarvan het bedrijf prioriteiten kan stellen. Doordat dit een continu proces is, kunnen eventuele nieuwe risico's tijdig worden gesignaleerd en aangepakt. Zo wordt er continu aan verbetering gewerkt:

- ➔ Certificeringssystemen dekken niet altijd alle risico's en ze zijn er vaak niet op gericht om nieuwe, onbekende risico's op te sporen en direct mee te nemen. De rechten van de gemeenschap waarin een bedrijf opereert of waarop een bedrijf impact heeft, worden bijvoorbeeld lang niet door alle standaarden meegenomen.
- ➔ Certificeringssystemen kunnen wel een rol spelen in het opsporen van nieuwe risico's. De expertise over de ketens en direct contact met stakeholders en de inzichten uit auditrapporten kunnen daartoe worden ingezet.

Ketens

Due diligence gaat over de verantwoordelijkheid van bedrijven in de gehele keten: de primaire producenten, omringende gemeenschappen en alle tussenliggende schakels in de keten, inclusief het bedrijf zelf. Ook gaat het over de gehele bedrijfsvoering, dus over alle ketens (van alle producten of grondstoffen) waarin een bedrijf betrokken is.

- ➔ Certificeringssystemen gaan vaak niet verder dan de eerste toeleverancier of richten zich juist alleen op de primaire producent. Daarnaast zijn er meestal geen certificeringssystemen beschikbaar voor alle ketens van een bedrijf, maar slechts voor bepaalde producten of ingrediënten.

Samenwerking

Due diligence roept bedrijven op om waar nodig samenwerking aan te gaan voor het aanpakken van risico's en het voorkomen van mensenrechtenschendingen. In de keten kan dit betekenen dat bedrijven en leveranciers afspraken maken met elkaar en elkaar helpen om risico's aan te pakken. Indien nodig is ook samenwerking in de sector, met overheden of andere stakeholders nodig. Door gezamenlijke actie kan de invloed of 'leverage' van bedrijven worden vergroot en kunnen ook lastige problemen beter worden aangepakt.

- ➔ Auditdata zijn vaak in de eerste plaats van de coöperatie of de plantage zelf en certificeringssystemen kunnen deze in verband met privacywetgeving vaak niet zonder toestemming in volledig detail delen. Dit draagt eraan bij dat bedrijven alleen naar hun eigen handelen kijken en zo kansen missen om samen met anderen risico's aan te pakken. Ook spreken certificeringssystemen zich vaak niet uit over ketenrelaties.

- Enkele certificeringssystemen gaan inmiddels verder vanuit het inzicht dat voor de aanpak van complexe problemen, zoals leefbaar loon, in aanvulling op certificering ook andere maatregelen nodig zijn. Een gezamenlijke aanpak met andere actoren kan daar deel van uitmaken, bijvoorbeeld in programma's op het gebied van kinderarbeid en ontbossing.

Continuïteit

Due diligence is een continu proces dat vraagt om voortdurende inspanning van bedrijven om proactief concrete en directe acties te ondernemen om negatieve impact te voorkomen.

- De meeste certificeringssystemen werken met momentopnames, zoals audits en checklists. Daardoor zijn ze reactief: vaak wordt pas achteraf geconstateerd dat er mogelijke negatieve impact is bij individuele leveranciers.
- Ook hierin zijn grote verschillen tussen certificeringssystemen. Een certificeringssysteem gebaseerd op een ontwikkelmodel zal regelmatig op basis van 'stakeholder engagement' en waar nodig zijn standaard aanpassen en een managementsysteem verlangen dat meer continuïteit en proactief handelen vraagt.

Transparantie

Een belangrijk onderdeel van due diligence is dat bedrijven communiceren over hun beleid en hoe ze aan de slag gaan om risico's in hun keten aan te pakken en voorkomen. Transparantie richting de buitenwereld is cruciaal. Dit geldt in het bijzonder voor de communicatie met direct getroffen en belanghebbenden.

- Certificeringssystemen voorzien niet in publieke informatie over inspanningen van bedrijven noch over de prestaties van hun specifieke toeleveranciers. Auditrapporten zijn vaak alleen door inkopende bedrijven op te vragen. Dit is minder transparant dan de gevraagde communicatie bij due diligence, wat problematisch is, zeker wanneer misstanden zijn aangetroffen.

Genoegdoening

Bedrijven hebben de verantwoordelijkheid om slachtoffers genoegdoening of compensatie te bieden wanneer zij schendingen hebben veroorzaakt of daaraan hebben bijgedragen. De UNGP's roepen bedrijven op om een klachtenmechanisme op te zetten. Deze mechanismes kunnen zowel problemen tijdig signaleren als een route bieden voor genoegdoening.

- De meeste certificeringssystemen voorzien niet in een regeling voor genoegdoening. Bij geconstateerde overtreding van de regels moeten gecertificeerde bedrijven actie ondernemen om hun beleid en bedrijfsvoering aan te passen. Het uitblijven hiervan kan in het uiterste geval leiden tot intrekking van het certificaat, maar dit leidt meestal niet tot genoegdoening voor de getroffen. Wel is het opnemen van een klachtenmechanisme soms onderdeel van het certificeringssysteem.

Fairtrade

[Fairtrade](#) is een voorbeeld van een systeem dat in veel gevallen verder gaat dan andere standaarden en dat naast haar standaard ook diverse aanvullende programma's heeft ontwikkeld. Fairtrade stelt bijvoorbeeld niet alleen eisen aan de producent, maar ook aan hun afnemers. Daarnaast zijn niet-onderhandelbare prijsvoorwaarden en een klachtenmechanisme inclusief opvolging en genoegdoening opgenomen in het certificeringssysteem. Bij Fairtrade zijn boeren voor 50 procent eigenaar van het systeem. Ook werkt Fairtrade met een ontwikkelmodel dat, naast audits, gebruikmaakt van verbeterplannen, programma's waarin wordt samengewerkt met andere bedrijven en actoren en andere ondersteunende activiteiten, zoals investeringen in de capaciteit van kleine boeren.

Links:

- Meer informatie over de verschillen tussen standaarden kan worden gevonden op de onlinedatabase van het International Trade Center: <http://www.standardsmap.org> of in dit beleidsonderzoek van Finnwatch: https://www.finnwatch.org/images/pdf/PerspectivesOnVSS_forweb.pdf
- Veel multi-stakeholderstandaarden zijn aangesloten bij ISEAL, een internationale koepelorganisatie die duurzaamheidsstandaarden verder wil versterken. Meer informatie hierover is te vinden op www.isealalliance.org.